

Kolumna

prof. dr. Miro Cerar

Degeneracija

Nedavno je v medije prišla novica, da inšpektorat za šolstvo preiskuje, ali sta vodstvi osnovnih šol Danile Kumar in Prule kršili zakonodajo, ker sta otrokom »zaradi večkratnega skrajno nespoštljivega odnosa do hrane in neupoštevanja pravil« za en teden odvzeli pravico do prejemanja kosila.

Pred nekaj desetletji, ko je bil v Sloveniji in marsikje drugod spoštljiv(ejši) odnos do hrane vsaj med odraslimi še nekaj vsakdanjega in normalnega, bi takšen ukrep osnovnih šol verjetno požel val odobravanja, tako staršev kot predstavnikov (seveda takrat še »ideološko poenotenih«) javnih institucij in medijev. Tokratni »demokratski« odziv na omenjeni primer je (bil) drugačen. Različni mediji izpostavljajo pravno spornost takega ukrepa. Šolski inšpektorat je zato že sprožil ustrezno preiskavo. Večina staršev prizadetih otrok se z ukrepom ne strinja, predstavniki varuha človekovih pravic in nekateri javni komentatorji pa ugotavljajo, da gre tu za protipravno in celo »srednjeveško metodo discipliniranja učencev«, ki »po svoji vsebini predstavlja obliko telesnega kaznovanja« in nikakor »ne spada v ta čas«. Po mnenju teh predstavnikov in komentatorjev takšne sankcije niso učinkovite, pa tudi ne pravične in enake do otrok in njihovih staršev, saj bogatejše družine svojim kaznovanim šolarjem zlahka nadoknadijo manjko odvzetega obroka, za revnejše pa je takšna kazen neprimerno bolj boleča, kar velja še posebej v primeru, če kot nekakšna kolektivna kazen morebiti prizadene tudi otroka, ki je bil k obmetavanju hrane zapeljan s strani sošolcev (in v tem smislu bolj ali manj nedolžen).

Na tem mestu se ne želim spuščati v podrobnosti tovrstnih in drugačnih komentarjev. Prav tako ne želim individualno (ad personam) izpostaviti nobenega komentatorja in udeleženca nastale situacije oziroma primera. Želim pa jasno povedati, da zgoraj navedeni odzivi na ta primer zaradi svoje simptomatičnosti zaslužijo posebno pozornost. Osebo jih namreč doživljam kot še en vidik DEGENERACIJE (izroditve, popačenosti) slovenske mentalitete. Ob tem sem seveda prizadet, kajti če se bo ta miselna in emocionalna degeneracija v sedanjem tempu nadaljevala, se nam in našim potomcem ne piše nič kaj dobrega. Seveda pri tem ne gre zgolj za neko slovensko posebnost, kajti podobni primeri in odzivi nanje se dogajajo tudi marsikje drugod v evropskem in nasploh zahodn(jašk)em svetu, kjer tako ali drugače opravičujemo, ali kažemo nekakšno »razumevanje« za človeško objestnost in neumnost (od španskega tradicionalnega uličnega obmetavanja s paradizniki, preko vsakodnevnega zametavanja »viška« hrane, do javnega razlivanja mleka ali uničevanja krompirja s strani razočaranih evropskih kmetov – če se omejim le na nekaj primerov povezanih s hrano).

Vsa zadeva ima več razsežnosti. Ko pravim, da se nam ne piše nič dobrega, ne mislim toliko na pravno in materialno razsežnost. Kot pravnik se zavedam, da je lahko šolski ukrep prepovedi prejemanja dnevnega obroka protipraven – tu prepuščam zadevo pristojnemu inšpektoratu. Kot človek in izobraženec se zavedam, da naš materialni svet boleha od številnih neizogibnih neuravnoteženosti (neenakosti), med katere sodi tudi dejstvo, da na eni strani zemeljske oble ljudje umirajo od lakote, na drugi strani pa imamo hrane preveč in zato celo zbolevalo od preobjednosti. Vsega tega se ne da enostavno preprečiti, kajti – in od tu dalje govorim filozofsko – ta in mnoge druge neuravnoteženosti oziroma neenakosti imajo svoj globlji življenjski smisel in namen. Napeljujejo nas k učenju v procesu naše individualne, partikularne in univerzalne samorealizacije. Toda če vseh teh navideznih krivic in človeških

bolezni že ne moremo enostavno preprečiti ali odpraviti, je vsekakor človekov obči moralni, etični in za verujočega tudi religiozni imperativ ta, da si na svoji miselni, čustveni in duhovni ravni prizadeva razviti zavest o spoštovanju vsega, kar nam omogoča življenje in razvoj.

V okvir tega imperativa sodi tudi zahteva po spoštovanju hrane. Toda problem, ki ga obravnavam na tem mestu, ni v neprepoznavanju te zahteve, kajti četudi smo v Sloveniji in drugod, kjer hrane (še) ne primanjkuje, do nje zagotovo premalo spoštljivi, se vsaj ob resnejših opozorilih le bolj ali manj zavemo njene vrednosti (seveda pa ni malo tudi tistih, ki ne dosega niti te stopnje). Problem, ki ga tu izpostavljam je v tisti naši nespameti, ki brezmejno podpira objestnost in pomehkuženost. Tako našo lastno, kot tisto, ki jo povzročamo svojim otrokom.

Če je že razumljivo, da sproži ukrep obeh osnovnih šol, ki sta metalcem hrane za en teden prepovedali kosilo, takšne ali drugačne pravne dileme, pa je kakršnokoli drugačno »jamranje« ali zgražanje nad takšnim ukrepom ne le izrazito pretirano, pač pa tudi povsem zgrešeno. Je izraz degeneracije naše intelektualne (zdravorazumske), emocionalne in duhovne sposobnosti. Je izraz naše razvajenosti, lenobe in najrazličnejših zavestnih in nezavednih ovir in strahov pred tem, da bi v življenju napredovali. Je izraz odsotnosti poguma. Čeprav še zdaleč nisem kak psihoanalitik, si bom dovolil trditev, da se v takšnem obsojanju vzgojnega(!) ukrepa obeh šol skrivata slaba vest in strah odraslih, da bi mogoče kdo utegnil tudi njim prepovedati kakšno njihovo negativno razvado ali odvzeti kako nespodobno igračo.

Podobno se dogaja na raznih sejah senatov, odborov, komisij in drugih zbornih teles, ko se obravnava kako nepošteno, koruptivno dejanje kakega od »kolegov«, in večina prisotnih zre v tla ali v zrak ter išče način, kako bi se dalo to neprijetnost čim prej in čim bolj elegantno pomesti pod preprogo. Saj veste, kdo pa ni že v življenju storil kaj slabega, in zakaj bi zdaj morali v zvezi s kolegi odpirati te »boleče« rane – kajti naslednji na vrsti sem lahko jaz... Kako svetopisemsko. Vendar z napako. Bruno v lastnem očesu namreč tako zgolj ignoriramo in zgolj povečujemo svoj »greh«.

Če se vam zdi zgoraj zapisano prezapleteno, naj povem vse skupaj še na preprost način: Prav je, da so »mulcem« prepovedali kosilo! Tudi jaz bi ga svojima otrokoma, če bi se obmetavala s hrano. Že tako ali tako jima dovolim preveč norčevanja iz nje. Verjetno zato, ker imam tudi jaz v tem pogledu slabo vest. Tudi sam namreč vsakodnevno ne dosegam tiste ravni spoštovanja hrane, ki jo – če se v to resno poglabim – štejem za primerno. Če bi me kdo občasno kaznoval s kakim dnevom posta, ker sem si recimo pripravil ali naložil preveč hrane in nato preostanek vrgel v odpad, bi to kazen sprejel z odobravanjem, v upanju, da bo tudi to pripomoglo k temu, da česa takega ne ponovim. (Poleg tega je post še zdrav.)

Vsako pozivanje k iskanju sodobnejših vzgojnih ukrepov, ki bi uspelo preprečiti takšno norčevanje iz hrane, je tu zgolj beg od lastne (so)odgovornosti za te in druge neumnosti, ki se dogajajo v (naši) družbi. Seveda sem tudi jaz za to, da si prizadevamo za boljše vzgojne ukrepe. Toda, dokler jih ni, podpiram tudi takšne (seveda kot oče in človek; ne pa kot pravnik – če so ukrepi protipravni). Če bi bili mi starši bolj »normalni« in ne bi s pomočjo medijev in institucij (tudi) v takšnih primerih učiteljem javno izpodbijali avtoritete, bi bila šola lahko boljša, naši otroci pa bolj disciplinirani in lepše vzgojeni. V takem primeru bi namreč potem, ko bi jih doma temeljito »slišali« še od staršev, kazen odvzema obroka sprejeli kot upravičeno in predvsem kot vzgojno(!).

Če kdo misli, da gre tu za telesno kaznovanje, ki sodi v srednji vek, ga želim opozoriti, da naši otroci doživljajo kot hudo telesno in psihično kaznovanje že to, da morajo v šoli sedeti več ur

ter se učiti matematike, slovenščine, biologije, kemije, fizike, tujih jezikov in še česa. Zame je denimo marsikatera seja, ki ji službeno prisostvujem, enaka psihofizičnemu mučenju... Kako pa je z vami? Ali vas šef kdaj (»srednjeveško«) muči? Ali vas muči partner? Ali morebiti starši ali otroci? Jih boste prijavili inšpektorju, ali vložili tožbo? Tistim, ki v zvezi z začasno prepovedjo uživanja enega obroka govorijo o (srednjeveškem) fizičnem mučenju, lahko rečem le to, da jim resnično želim, da ne bi kdaj v življenju res doživeli kakega pravega mučenja.

Če so šolniki s tem, ko so otrokom prepovedali kosilo, zagrešili protipravno dejanje (o čemer bo uradno oceno podal inšpektor in morebiti še kdo), potem to pove več o neustreznosti prava kot odraza našega vrednotnega sistema, kot pa o šolnikih, ki v takšnih primerih še znajo normalno razmišljati in vzgajati. Ko recimo berem javne zapise nekaterih komentatorjev, ki te šolnike umeščajo v srednji vek ter, denimo, pravijo, da jih tudi s kosi namazanega kruha »polepljene« stene jedilnic in ogromne količine hrane, ki jih šole zmečejo stran, ne prepričajo v ustreznost ukrepa, potem se resnično zgrozim na kako nizki stopnji dojemanja smo. Kako močno izgubljam občutek za pravo mero(!) in za prave vrednote.

Sicer pa, kaj lahko drugega pričakujemo v družbi, v kateri politične, gospodarske in nekatere druge elite vsakodnevno neusmiljeno rušijo etične in pravne standarde. V družbi, v kateri v vrhovih notorično primanjkuje vrednotno pozitivnega zglednega ravnanja. Kaj lahko pričakujemo v družbi, kjer vsakdo vidi zgolj pravice, pozablja pa na svoje dolžnosti? Kaj lahko pričakujemo v družbi, kjer predsednik vlade potoži, da s svojo plačo ne more preživeti? Kaj lahko pričakujemo v družbi, v kateri starši učiteljem že vsakodnevno grozijo z inšpekcijo in odvetniki? Ali ni vse to tudi mučenje? Ali ne bi vsem tistim, ki se delajo norca iz »belega kruha« koristilo, da bi bili malo lačni in se tako naučili bolj ceniti sočloveka in življenje? Ali ni tako, da nas tudi narava, če se iz nje norčujemo, kaznuje z boleznijo ali vremensko nadlogo?

Seveda bi lahko našteval še v nedogled. Tako kot bi lahko verjetno tudi vi, ki vsak dan opažate vedno več nepoštenosti in čudaštev, ki jih naša družba ne le tolerira, marveč pogosto celo vzpodbuja. Zato je treba reči, vsaj v zgoraj navedenem in drugih skrajnih primerih, da gre tu za degeneracijo. Vsaka milejša oznaka je pač evfemizem, ki nam daje alibi za naše nadaljnje (toleriranje) raznih neumnosti, ki nam, kot rečeno, ne prinašajo nič dobrega.